

Д. Донцов

Між молотом

А ковалом

4612.3(240)1
Дм. Донцов

Львівська державна
наукова бібліотека

1641

дописати

МІЖ МОЛОТОМ А КОВАЛОМ

В останні дні наш журнал став предметом непереривних, некультурних, чисто хуліганських (іншого виразу тоді знайти) нападів частини галицької преси.

Наша діагноза показала правильною. В IV книзі *Вістник* писав: «але коли зявиться група людей, яка скаже — нема нашої згоди на Манджуко! Нема нашої згоди на Барматів! Нема нашої згоди на спекулянтів та інтриганів» — мафія впадає в шал. Тоді мафія грозить, тоді сипле наклепами, тоді сипле доносами, сипле брехнею, інтригує, плює, очернює, сичить, взагалі робить шалений «там-там».

По тій статті в *Вістнику*, де ми поставили точки над і, — й зачався сей «там-там». Ніби на знак палички схованого десь диригента.

Колись, з приводу трагічної смерті Хвильового, зацькованого Москвою і «рідними земляками», *Вістник* писав:

За те й старалися вони йому, як могли, уприємнити життя. Своім способом. Озлоблені його сатирою на „халтурників“, нездібні до чесної полеміки, вони вибрали догідніше для себе поле боротьби — денунціацію. Із себе виходили, щоб представити свою лояльність супроти „центру світової революції“ — Москви, і — тикали пальцями на Хвильового, як на людину, що перешкаджає „і нам, і вам“. Денунціювали за те, що вічно носився з власним „Вапліте“ і не хотів пристати до ніодної з літературних клік; за те, що „кирпу дре“ перед непризнаними геніями; що був „фашист“. Негідне цькування одної людини цілою зграєю газет і груп... І всі вимагали, щоб він або „покаявся“, або — щоб йому затулили рота чи ужили проти нього „організаційних заходів“; щоб забрали коли не з України, то бодай з Харкова чи з Києва. А ті доноси, сквапливо передруковувала з харківської української — московська преса, щоб нарешті — поставити його поза активним життям... Москва Москвою, але сей розділ з біографії Хвильового і ролю в ній його „любезних земляків“, теж не треба забувати (*Вістник* 1933 ст. 608—09).

Mutatis mutandis, ролю, яку супроти Вапліте і Хвильового відіграли харківські комуністи, — перебрала на себе львівська «відповідальна» преса супроти *Вістника* і мене.

В одній часописі тої «відповідальної» преси сидить знаний колись комуніст, а тепер «гетьманець» і «фронтівик».

В другій — активний соц.-демократ, «симпатик» радикалів, а колись симпатик і співробітник *Нових Шляхів* — тих, що осмішували стрілецьку «романтику» і «червонока-

Львів. Бібліотека
АН УРСР

138

линську агітку»; що глузували з «короткозорих», які «пнулися до української державности» (*Нові Шляхи* 1931 X-XI).

В третій — не так давно звеличувалося все советське.

В четвертій — оборонець католицької церкви і бувший приятель тов. Йоффе реклямує — від часу до часу — Раковського, і червону армію, явно і славно проголошуючи, що російський комунізм ліпше від українського націоналізму.

Знову в емігрантських органах в країні і за границею — сидять недавні «возвращенці» які в *Ділі* захоплюються «патріотизмом» Любченків і Бондаренків.

І все те товариство, що колись — кождий в приділеній собі «ячейці» — в *Нових Шляхах*, чи в якимсь іншій *Комуністі*, — нищили *Вістник* і націоналістичну думку, роблять те саме й тепер, тільки в буржуазних органах «відповідальної» преси.

Певна річ, що вони не виконують наказів званої інструкції Димітрова! Але проти *Вістника* виступають далше. «Змінивши» всі інші свої переконання, в сім однім вони лишилися непохитні. Нічим грізні суди сталінського трибуналу.

І дійсно, часом маєте вражіння, що ви присутні на якійсь розправі проти «Спілки визволення України» в Харкові, коли то на лаві обжалованих сиділи Єфремов і товариші, а судьями були Хвиля і Любченко; коли агенти ГПУ виступали, як кристально-чисті оборонці українського народу, а Єфремови — як зрадники й агенти «інтервентів»...

І навіть жаргон прокураторів, що виступають проти *Вістника*, дуже нагадує жаргон сталінських наймитів. Замало інтелігентні, щоб володіти зброєю річевої полеміки, і досить підлі, щоб воювати зброєю наклепів, вони не зупиняються перед ніякими інвективами.

Сі люди з «відповідальної» преси, можуть сказати, — що ви є причиною запровадження доразних судів (*Нова Зоря* ч. 25) — і їх група, лишає їх в редакції, замість пошукати їм кімнати в Кульпаркові.

Ви можете, в 1918 р. виїхати з Києва, як член, припустім паризької місії уряду, — але мафія напише, що ви — здезертували. Ви бридитеся писати — хочби спростовання — в органах «відповідальної» преси. І вона, користаючи з сього, свій наклеп повторить раз, два і три, і десять разів. Хіба се тяжко для людей з витертим сумлінням?

Ви можете, скажім, раз чи двічі сидіти і майже не здохнути в царській тюрмі, набути там хворобу, — але ось якийсь джентельмен-«державник» з мафії, спантеличений і озвірілий на цілий світ за хворобу, яку набув не в тюрмі, а в веселих домах Кракова, — кине вам в очі, що ви і в тюрмі ніколи не сиділи і за кордоном опинилися не як

політичний емігрант, а «невідомо чому»... І хором повторяє се брукова преса мафії.

Ріжні темні аноніми з невиясненим минулим сильні лише тим, що присасилися до якоїсь кліки, доводитимуть, що ви — москаль, саміж — готові були ще недавно подавати кальоші і плащ «українським» міністрам з ласки Сталіна, коли ті з'являлися у Львові...

Люди, які цілий час кпили з націоналістичної думки, як з нової хвороби Європи, нагло спускали з мотузка своїх наганячів. А ті — ревіли про «фальш-націоналістів», а про себе в гістеричнім трансі писали: «Ми, лише ми — правдиві націоналісти!» Бо така прийшла «мода». Бо такий прийшов наказ. Бо ні одна жива душа инакше тих «ми» не завважилаб. Бо требаж ту ідею скомпромітувати!

Вони можуть кинути вам закид, що проповідуете терор, а водночас — висловлюють жаль, чому проти вас не застосовують «фізичної сили» (*Укр. Вісти*), або чому вас нарешті хтось (не вони самі, бо вони — труси) — не «стукне в лоб» (*Гром. Голос*).

З приводу звичайних, не політичних навіть, ножевих поракунків двох юнаків між собою, брукова радикальна «преса» заінсінує, що се тому, що ті юнаки «читали *Вістник*»...

І в голову інсінуаторам не прийде важніше питання, чи Шекерик-Доників, А. Крушельницький, б. посли Стефанів чи Власовський — не завдячують свою «еволюцію» обставині, що як добрі «партаймани», вони читали *Гром. Голос*?

Вони можуть кинути вам закид, що хочете розплутати горожанську війну, а водночас — захвалювати червоних харцизів в Еспанії, представляючи плундровання й убийства та інші геройства тих катів, як вияв «народнього гніву», бож «народ», в таких «суспільних рухах не може виступати в рукавичках» (*Гром. Голос* 1936 ч. 14). Бо забріханість «відповідальної» преси не знає меж!

Вони можуть поцікавитися — чому ви, напр., не були у війську. Можливо, що се була похибка. Але напевно менша від забріханості «відповідальної» преси, яка ніколи подібного закиду не зробить ні одному «з своїх», і ніколи не запитається, чому у війську не були нпр. В. Левинський, С. Прокопович, О. Шульгин, А. Лівницький, Шаповал, чи Винниченко...

То знову доводять своїм зтуманілим від лектури «відповідальної» преси читачам, — що ви ніякий революціонер, а просто собі «філ», а водночас запитаються: чому такому революціонерові, як ви, досі волос з голови не впав. Так їх кортить, щоб їх противники, що стоять поза всякою організацією, що пишуть в легальній і підцензурній пресі, конче дісталися під ключ!

І водночас забувають, що їм самим можна було поставити подібні мудрі питання:

Чому, напр., не спав волос з голови А. Крушельницькому (ні В. Левинському), і иншим, що літами ширили через *Нові Шляхи* — революційну комуністичну ідеологію в Галичині?

Чому волос з голови не спав редакторам *Діла*, які літами — не так давно ще — ширили в своїм органі російсько-большевицьку мудрість?

Чому волос з голови не спав тим галицьким кооператорам (Павликовський, Луцький, Шепарович), які, в 1929, вернувши з ССРСР, захвалювали в особній депеші з Шепетівки советське будівництво і запевняли, кого треба, що винесені з сталінської деспотії «свої спостереження і враження передадуть широким масам наших кооператорів»?

Чому волос з голови не спав О. Назарукові, що — явно і славно — був закордоном висланцем Петрушевича?

Чому волос з голови не спав пп. Матчакам, які належали до ініціативної групи *Заграва*?

Чому, нарешті, волос з голови не спав п. І. Кедрину, який — як се чорним по жовтому видруковано в *Розбудові нації* (1929 ч. 12 за грудень), — приймав в 1928 і 1929 рр. участь в тім журналі, як тепер в журналі *Biuletyn Polsko-Ukraiński*?

Досить зіставити всі отсі «чому», щоб усвідомити собі цілу забріханість нашої «відповідальної» преси.

Хто знає наших противників, той здає собі звіт з того, що криється за всіма тими закидами, за тими несмачними, особистими нападами. *Діло* (3 IV), в статті І. К. стверджувало, що величезна більшість галицької людности, в теперішній час, «мусить підлягати впливам двох крайніх ідеологічних течій: націоналістичної та комуністичної».

Те саме мусять визнати і «фронтівські» і клерикальні часописи. Мусять визнати і наші послы, «вибрані» вдячним населенням на останніх виборах: щоби на вічах здобути собі послух, мусять вони заперечувати себе і свою «програму», мусять підшиватися під чужу, зненавиджену і денунційовану ідеологію...

Те саме мусять визнати і наші Кабалери, «руські хлопцї-радикали». З скреготом зубів (як *Вістник* вже писав) жаліються вони своїм приятелям в Америці, що люди «чи-чають і вірять свято в те, що написане в *Вістнику*», що в краю шириться «чад фашизму»; що — натомісць — на такі чудові й архимудрі видання, як *Гром. Голос, Самоосвіта* чи *Каналярї* маса «не звертає уваги» і пр. (*Організаційні Вісти Оборони України* грудень 1937, Скрентон).

Ось де джерело їх напасти на наш журнал.

Світ ділиться на два табори, між якими немає місця на приплентачів, «націоналістів-державників», на симулянтів,

які — несподівано для себе — опинилися в грізнім становищі — межі молотом і ковалом.

Звідси розпачливе S. O. S.! — що лунає зі шпальт мафійської преси. Звідси тривожний крик отих *Орг. Вістей*, повторюваний краєвою пресою: «Мусимо сьому зарадити! Треба паралізувати фашистівські впливи на нашу молодь!» Звідси несмачні і крутійські напади *Укр. Вістей* і *Діла* на українське студентство в Варшаві. Звідси й похід проти *Вістника*.

Вістник — добре чи зле — але поставив на порядок дня і, з своєї точки погляду, обоснував ряд пекучих проблем нашого національного життя: 1) Схід чи Захід, а коли Захід, то який? 2) демократія і фашизм, 3) церква і нація, 4) література чи халтура, 5) маса і провід, 6) партія чи орден, 7) «харамарництво» чи служба Богові й нації, 8) масонерія і марксизм, 9) політика опортуністична і принципіальна, 10) інтернаціоналізм та націоналізм, 11) засади Макіявеля чи «засади» дрібного шахрайства, 12) переживання старих партійних шпаргалів чи праця над радикальним психічним переродженням, 13) патріотизм регіональний чи патріотизм нації і пр.

Мафія мовчала. Ні одну з цих проблем організації мафії не взяли під поважний розгляд. *Вістник* опинився в становищі людини, яка бється над розвязкою якогось пекучого й draжливого питання і коли знайде свою і приходить з нею перед аудиторію, — спостерігає, що даремне витрачав зусилля; що аудиторія не прагне розв'язати сього питання ні так, ні сяк, і то з тої простої причини, що саме се питання для аудиторії ще не існує. Се всеодно, як дискутувати про найліпшу конструкцію літака з людиною, що взагалі не уявляє собі, як можна літати над землею...

Але, не розуміючи нічого в тих нових проблемах, що виринули в життя; не розуміючи ні слова в пропонованих *Вістником* розв'язках, мафія побачила, що *Вістник* ділає, як організатор громадської думки, як кристалізатор нового світогляду; що сей світогляд шириться серед здорової частини громадянства і тут, і за Збручем, і — що найважливіше — підкопує впливи і повагу мафії, — нездарної, некультурної і духово безплідної.

Се був злочин! Бо поширені в благословенній галицькій Ботокудії погляди були такі: коли взяти звичайну столову ногу або чобіт і «вибрати» його на редактора, — то він стане справжнім редактором, керівником громадської думки! Коли того чобота післати до парламенту або «вибрати» головою партії — то Св. Демократія зробить чудо, а з чобота — першорядного політика! Коли ті столові ноги зачнуть себе поздоровляти римським привітом, то всі обернуться в гітлерівців чи фашистів!

Або коли Івана Івановича Довгочхуна або Івана Никифоровича Перерепенка вбрати в гермеліни, то з кожного з них вийде «король сонце» або Наполеон. Або, що коли ті чоботи вичистити і поставити в ряд, то повстане грізне військо, перед яким «згинуть наші воріженьки, мов роса на сонці».

Нова течія, представлена м. и. у *Вістнику* — захитала сею прекраснодушною утопією. Вона поставила «во главу угла» справу «якості матеріалу». Мафія відчула, що її повазі приходить кінець, і зачала боронитися. Річ ясна, — як уміла. Видвинути свою ідеологію? Вона її не мала. Спроби нашої «найбільшої» і «найповажнішої» партії видавати якийсь теоретично-політичний журнал, завше кінчалися повною невдачею (заняття посла чи директора були цікавіші від занять «будителя» чи теоретика). Хутко виписалися й філософи з *Перемоги*, щоби пуститися на плиткіші води щоденної лайки.

Тим самим скінчилися спроби радикальних філософів, які — по невчасі — гірко над тим плачуть: популярні радикальні видання не вистарчають, зрештою, требаж пам'ятати, «що головні діячі радикального руху були виховані свого часу також не тільки на популярних книжечках, але також на науково-опрацьованій політичній літературі» (*Орган. Вісти* ч. 6). Такої літератури пп. Стахови і Матчаки, яких інтелігенція не підносить над рівень їх преси, — дати не можуть. Отже й констатують вони з боєм: «немає дива, що в таких обставинах майже вся наша молодь, що виходить із шкіл, під проводом своїх фашистських духових провідників, плює на М. Драгоманова» (і його геніяльних учнів з *Гром. Голосу і Каналарів*) «та ставить собі за ідеал Гітлера і Мусоліні» (тамже).

Так, в своїм таємнім, призначенім «тільки для членів» органі, радикали признаються в своїй нездарности провадити теоретичну, ідейну боротьбу з «фашизмом». Признавши сей смутний для себе факт, вони, замість ідейної боротьби, пустили в рух цілий апарат перекручувань, брехні, погроз і доносів.

Таке є джерело їх кампанії проти *Вістника*, — їх і иншої «відповідальної» преси.

Фронтівці і новозорянці гніваються: еж у нас Богом даний помазаник, що в славі обіздить Америку — а анархісти фашисти його не визнають! Радикали гніваються: анархісти-фашисти не шанують навіть професора Драгоманова і президента Грушевського! («А, він навіть нашу Імосцюню в руку не поцілює, — анцихрист!»).

А клерикали ще краще. Як отой Нечитальник Мартовича з Абрамком в шинку, дискутують:

Ну, але ми, чуєш, втнемо носа москалеві. Таж наш найстарший — як піде тобі в костел, та як помолиться Божій матері — тої, знаєш,

ощ в такім синім покривалі... так ось як помолиться тобі він Божій матері, що жиди розп'яли, чуєш Абрамку? — розп'яли її жиди на хресті за віру християнську во віки віків амінь, сучий ти син!

Як той »нечитальник«, так і клерикальний редактор — як зачне з фашистами дискутувати, то все піде на папері всуміш, як в його голові: з початку статті — »в ім'я отця і сина«, на прикінці — »амінь« — а посередині — все »сучий син« в найрізномордніших варіантах.

І всі разом — ніби хтось їх за шнурок зза сцени потягнув — висипають на голову противника повний міх наклепів, що про них я згадав висше. А коли собі упритомнити, що за тими »дискутантами« стоять: одна основана Франком партія, або — друга »найповажніша партія« Галичини, або група, яка називає себе католицькою — жаж збирає на занепад політичної думки і пресової охайности в Галичині.

Признатися в своїй нездарности мафія не могла. Отже мусіла знайти жертвенного козла... Але хтож є вони, ті »стовпи суспільности«? Яка їх легітимація ратувати націю та її мораль? Як виглядає їх »великих слів велика сила«, яку несуть на своїх прапорах?

Є се передусім українське »національне об'єднання«. Се те »об'єднання«, яке шукало недавно »звізди з востока«, а тепер змінило курс на 180°. Партія, яка тепер провадить лянсовану ще в 1925 р. деякими політиками тактику, що шукали »добра і будуччини українського народу« не на »сході«, а на найближчім »заході«, думаючи в нім знайти свій ідеал, »на основах правного порядку і на ідеалах західної демократичної цивілізації«, як се стояло в заяві, висланій до міністра освіти Грабського 7 грудня 1925 р. проф. Смаль-Стоцьким в порозумінні з університетською комісією НТШ. »Велику історичну ціль« в сім ідеалі бачили й інші, нпр., посол Целевич (гл. *Chwila* 25 I б. р.)...

Тепер ся партія переходить тяжке похмілля. Журяться, що »не так склалося, як бажалося« і пр. Але тим не менше, на ній зтяжить найтяжша відповідальність, яка лиш може зтяжити на партії взагалі: брак здібности передбачувати. Партія опинилася в становищі шахіста, який цілу свою тактику будував на припущенні, що королева противника ходитиме як кінь, а кінь як хлопець, з перспективою неминучого мата. Але ся відповідальність в такій самій мірі спадає і на так звану опозицію в лоні Унда.

Політичні спекулянти хочуть зробити з тої »опозиції« спасителів нації.

Смішнішої комедії рідко коли доводилося оглядати на галицькім ґрунті! Бо і хтож то мавби робити ту »опозицію«? Хто мавби робити нову політику? Бувший голова Унда, який перший запропонував лінію, що її веде теперішній провід тої партії? Чи може теперішній речник опо-

зиці п. ІК? Той самий, який писав славні статті («Засадничі річі») в листопаді 1930 р. в *Ділі* й який створив теорію та «ідеологію» політики теперішнього проводу Унда? Який тоді вперше вказав галицькій суспільності «нові напрямні»? Невже галицьке громадянство має аж таку коротку пам'ять, щоб піти за Мойсеями, яким просто забракло посольського чи сенаторського крісла?

Тепер та «опозиція» нарікає, що нема в суспільності ентузіазму. А хтож, як не панове ортодокси й «опозиціоністи» з Унда той ентузіазм гасили?

Тепер вони оплакують «упадок авторитету українства, як політичного чинника та взагалі як національного колективу», що українство стає «похилою вербою, на яку скаче кожда коза» (*Діло* 16 III). А хтож, як не ся партія — ортодокси й «опозиція» спричинили сей стан? Хтож, як не вони показали козам, кудю краще скакати?

Друга група, що має «оздоровити» галицьку суспільність, є група УНО з *Новою Зорею*. Остання — се властиво орган піврадикала, що симпатизує з комунізмом. Сьомуж редакторові належить славна фраза — «ліпше російський більшовизм, ніж український націоналізм». Вінжеж зачисляє до небажаної лектури Шевченка і Лесю Українку, захвалюючи натомісць московського большевика Зоценка і Пушкіна, автора цинічної поеми «Гавриліяда», яка осмішує Божу Матір. Коли йому поставити перед очима постать великого слуги Бога і своєї скривдженої нації — кардинала Мерсіє — він корчиться, як сатана перед Христом. Як він «полемізує» в своїй часописі, вже я згадував вище. *Книга Знання* дає таку наукову дефініцію слова хам: «некультурна людина з грубою поведінкою». Отже, з сеї наукової точки погляду — д-р Осип Назарук, є стопроцентовим типом ... «некультурної людини з грубою поведінкою».

Сей самий «католик», під своїм імям, писав в радикальнім календарі *Громада* за 1923 рік, видання секретаріату радик. партії: «радикальна партія основана учениками великого ученого Драгоманова. Радикальна партія виховала найбільших українських публіцистів (автор, мабуть, має на увазі Стахова і Матчака? — Д. Д.)... Словом, ся партія, хоч ніколи не була велика, дала нашому народові більше світла, ніж інші партії»... «Світло» сеї партії, мабуть, і досі ще не згасло в голові радикала-католика з *Нової Зорі*. Відповідна і його програма, якою хоче збавити Галичину й Україну. На «скаргівським зїзді» католицьких діячів, він «заманіфестував охоту до співпраці», свою і своєї групи (з українською «Просвітою» співпрацювати йому тяжче). Звеличував велич Скарги (як потім Хр. Раковського), який написав свій «важний для унії твір» («О єдності косяціла Божого»), ведений християнською любовю ближ-

нього, »*uzaliwszy się nad narodem ruskim*«, і висловлював свою горячу віру, що тепер, серед аудиторії, до якої промовляв, знайдуться люди, здібні піти слідами Скарґи (Нова Зоря 1936 ч. 74).

Вінжеж — ще в 1935 р. — виступає з гаслом — щоб українські послы Галичини пішли під прикази П. Певного. Виступає з статтею »Творить один клуб« (Нова Зоря 6 X 1935). На його думку об'єднання з П. Певним — »булоб великим кроком до національного об'єднання українських земель у Польщі«. »Український національний інтерес рішучо вимагає, щоб українські послы і сенатори з Галичини і з Волині створили в польським парламентах один спільний клуб«. Далше п. Назарук передруковує з *Укр. Низи* офeрту п. П. Певного на адресу галицьких послів, офeрту, яка пропонує об'єднання в спільний клуб »оскільки те представництво (галицьке) прийме ідеологічні та тактичні засади Укр. Парля. Репрезентації Волині«, — і »стверджує«, що се можна зробити, бо ні в краєвій, ні в заграничній політиці (щодо Великої України), ані навіть в тактиці між галицькими послами і П. Певним ніяких ріжниць бути не може... Одним словом схарактеризувати становище п. О. Назарука можна в той спосіб, що він став речником політики П. Певного в Галичині.

Очевидно, се становище (*advocatus diaboli*!) відповідальне, не анархістичне. І тому, то певно так радо простягають йому руки й інші »відповідальні« політики — М. Стахів, М. Матчак і Д. Паліїв, яким мабуть відповідає ідеологія і тактика П. Певного - О. Назарука... Але зате в високій мірі шкідливою є ідеологія *Вістника*.

Третя група спасителів народу — се радикали з *Гром. Голосом*. Є се орган партії, для якої українська справа стоїть на другім чи на третім пляні. На першім — справа соціалізму. Через те їх »дорогими товаришами« є м. и. російські і польські (ППС) соціалісти. Через се свої директиви отримують вони від II Інтернаціоналу, що, як відомо, нераз робив один фронт з Інтернаціоналом Сталіна або Троцького. Через те радикали є найкращі і найвідданіші шабестої — оборонці жидівської буржуазії, яка, по втечі з Німеччини, прекрасно влаштувалася у Франції і в Чехії. Ся точка особливо цікава і варта, щоб її підкреслити. Партія та органи її »преси«, що дозволяють собі на дику й некультурну »полеміку« на адресу спроторизованого українського студентства (що не хоче йти під її диктат), — »як один муж« встає в оборону жидівської буржуазії, і то не лиш середньої, бо серед »переслідуваних« Гітлером жидів були й грубіші капіталістичні риби, так милі серцю соціалістів-радикалів.

Українські »фашисти« для радикалів — дикі звірі, яких треба унешкідливити, яким треба добре »стукнути

в лоб», але напр. «французькі» соціялісти з *Le Populaire* — се товариші і брати...

Сей розподіл радикальних симпатій та антипатій тим-більш цікавий, що ті «французи» не є ніякими французами. Ось напр., з кого складається (беру з *Je Suis Partout* 15 IV) редакція органу «французьких» соціялістів *Le Populaire* Леон Блюм, Розенфельд, Герман, Гірш, Мох, Жиромскій, Вайль-Рейналь, Коген, Гольд-шільд, Юліус Донтш, Шерман, Ліберман, Люї Леві, Кантер і пр.

А ось редакція *Le Peuple* органу «бельгійських» соціялістів: Кулешер, Скотінос, Леві, Гюдштайн, Ізабеля Блюм, Гольдцігер, Вандервельд, alias Епштайн, Кейфер, Фішер і пр.

І ось ці Гольдцігери, Леві, Когени і Блюми — або їх делегати — засідають в II Інтернаціоналі разом з Стаховими і Матчаками, або з їх делегатами, і укладають спільну «генеральну лінію» своєї політики. Тіж самі Леві і Блюми диктують ріжним секціям II Інтернаціоналу й їх відношення до ССРСР і до України, і до Німеччини. Не дивно тоді, що *Громад. Голос* дасть себе повісити в обороні «переслідуваних» в Німеччині Когенів і Колішерів! Не дивно тоді, що *Гром. Голос* виступає в обороні цілости ССРСР, протестуючи навіть проти нападу Японії на Росію! Бо хоч се і в нічим не пошкодилоб Україні, але зате дуже пошкодилоб Кагановичам і Літвіновим, що мають в II Інтернаціоналі таких чудових оборонців! Пацифісти супроти сталінівської Росії, радикали завзяті мілітаристи супроти національної Еспанії. Проти неї — мусить іти війна хочби в союзі з Сталіном.

Тому *Гром. Голос* виступає і в обороні імпрези Сталіна і Антонова-Овсєєнка в Еспанії. Він, правда, «удає турка», і нібито нічого не знає про те, про що знає цілий світ, але се справи не змінює. Недавно цілу пресу обігла історія червоного еспанського генерала Гальо, делегата Комінтерну і мужа довіря тов. Димітрова, який — в свою чергу — є мужем довіря Сталіна. Сей «ідейний борець» за милу радикалам большевицьку Еспанію, втік до Франції, забираючи з собою повні куфри дорогоцінних річей із сплюндрованих палаців і монастирів... За справу, за яку борються типи, подібні до Гальо, — за неї (хочби й лише пером) бореться і *Гром. Голос*, свідомо дурячи читачів, що панове Гальо і інші агенти Димітрова борються за «свободу й демократію».

Бо соціалізм понад все! Бо «кождий дійсний соціяліст, — се людина високо моральна і чесна» — як отой тов. Гальо — запевняє *Гром. Голос* (2 IX 1933).

Сі симпатії радикалів не лише теоретичної натури. Колиб вибухла наново революція на Україні, як в 1917 р., —

а вона булаб там тільки «фашистівська», то так, як в еспанській революції радикалі підпирають імпрезу Сталіна і Антонових-Овсєенок проти еспанського «фашизму», так і в тій революції на Україні — вониб підтирали імпрези червоних «товаришів» проти — найбільших ворогів людскости — українських «фашистів». Бо соціалізм понад все!

І се собі треба глибоко закарбувати в пам'яті.

М. Грушевський міг жертвувати незалежністю своєї країни в ім'я «світової місії большевизму» — всеодно, лишався він авотритетом для радикалів, бо — соціалізм понад все!

Один з редакторів (чи співробітників) *Гром. Голосу* міг писати в *Н. Шляхах*, де осмішувалися стрільці за їх стремління — всеодно він був бажаним набутком, бо був — соціалістом. А сеж — «те, що найважливіше».

Винниченко міг активно виступати за «советську Україну», в брошурі «За яку Україну» (Париж 1934), він ясно писав, що «корисніша для українських мас радянська Україна навіть з руським (московським) націоналізмом на ланцюгу(?)», ніж «буржуазна капіталістична Україна, самостійна й без якогобудь чужинного націоналізму на ланцюгу», — іншими словами — «корисніша» советська Росія на Україні, аніж несоціалістична самостійна Україна, — а все-таки Винниченко залишиться авторитетом для *Гром. Голосу*, який остро картив українських студентів в Чехії за те, що не хотіли слухати «фільософічної системи» сталінського приятеля (*Гром. Голос* 1937 ч. 10).

Фашисти — скажені пси і чужі агенти — для *Гром. Голосу*. Людина, яка понижується до того, що пише супліки до Сталіна — є всеж таки чесна і порядна, бо — соціаліст! Шож є Україна супроти «великої ідеї» соціалізму?!

Винниченко міг ясно заявляти: «можна головою ручитися, що українська «самостійна» (як ненавидять вони се слово! — *Д. Д.*) буржуазна влада так не дбалаб за освіту, розвиток, культурність трудящих мас, як то робить тепер (російсько-жидівська — *Д. Д.*) радвлада», — і всеж таки Винниченко є для радикалів «свій», а спролетаризований «фашистівський» студент-українець — «чужий».

Як бачимо, не лише в Іспанії, але й таки серед своїх земляків, радикали завше волітимуть сталінських агентів від «фашистів».

Бо соціалізм понад все! Понад Україну, понад незалежність, понад інтереси мас!

Так виглядають «спасителі народу» з сеї третьої групи.

Дальше йде свіжоупечений «Фронт». На його чолі — люди, які з усіх інших «відповідальних» груп — найменше знають, чого хочуть. Загравист, ундист, який з цілим Ундом несе відповідальність за советофільську дурійку, що роками

вщеплювалася в наші маси *Ділом*, нарешті «фронтовик» і — цілком несподівано гетьманець, — такий є «фірер» того «фронту»; людина з геніяльною здібністю звulгаризувати, спростачити, вихолощити й здискредитувати всяке гасло і всяку ідею, до яких причепиться. В тім числі і ідею «боротьби з старим світом партійництва». Фельдфебель — по своїй психічній вдачі — він так довго загрозливо — по гітлерівськи — підносив руку на погибель «згнилому світові», аж не ударив нею в дах, салютуючи цілому тому «згнилому світу» і «голошучи слухняно», щоб і його разом з його сотнею — зволили прийняти в «порядне товариство». Вічна гумористична історія молодого «ррреволюціонера», який лише так довго уїдає на батьків народу, аж ті не посунуться, щоб і йому дати — хоч з краечку — місце коло себе.

Що до цілого сього товариства не прилучилася *Свобода*, се хвилеве непорозуміння в родині.

Єдиний фронт з тими партіями творить тепер і емігрантський центр. На його п'латформу став уже не один орган «відповідальної» преси. М. и. виразно і недвозначно *Нова Зоря* в цитованій статті від 6 X 1935. Сей центр, на нашу думку, зійшов з дороги самостійності Придніпрянщини. Сю ідею заступив у нього «прометеїзм», в який кожний ушасливлывач України вкладає який хоче зміст, і — ідея плебісциту.

Тризуб (1937 ч. 7-8, 21 II) згадує про меморіал «Прометей» до Союзу Народів в справі м. и. плебісциту на Україні. «Справа організації плебісциту на території, заселеній українським народом в межах СРСР — писав *Тризуб* — при теперішніх міжнародніх умовах, належить до тих ідей, які моглиб знайти певне заінтересовання й увагу в політичних колах Зах. Європи й Америки».

О, напевно! Лише цікаво булоб знати, хто, які «кола Зах. Європи і Америки» піддали *Тризубові* сю, воістину, диявольську думку! Чи ті «кола» думають, що Україна — се Уганда чи Сомалілянд, чи инше Тимбукту, що її хочуть ушасливлывати плебісцитом? Хібаж та сама Центральна Рада і ті чотири універсали — які тим «плебісцитом» зневажається, — вже не виявили волі українського народу жити самостійно? Хіба Крути, Базар, Київ і Мотовилівка, хіба зимовий похід і море пролятої крови — не вистарчаючий вияв народної волі? Їм треба ще білої картки, на якій чиясь спритна рука поставилаб питання: незалежність чи федерація?

Невже вони не розуміють, що сама думка про такий плебісцит булаб наругою? Булаб перекресленням в же з добутого права на незалежність? Здобутого дорожчою ціною, аніж дурне демократичне паперове голосовання? Невже так тяжко зрозуміти, що подібний плебісцит бувби ли-

ше такою самою інтригою в руках чужих сил, як недошлий плебісцит Шушніга? Що плебісцит на Україні в СРСР бувби такоюж недоречністю, як скажимо запитання бельгійського народу в 1915 р. чи він хоче належати до Німеччини, до Франції, чи бути самостійним?

З яких кол виходить ся чортівська ідея? Про се можемо лише догадуватися.

А м. и. цікаво, що сю ідею — як кожду абсурдальну ідею — підхопив — В. Винниченко.

В справі акції сього адоратора СРСР і приятеля радикалів, читаємо цілу довгу статтю (сеж подія!) і в радикальних *Організ. Вістях Оборони України* в Америці (ч. 2), які не забувають — з філістерським трепетом — представити своїм читачам Винниченка, як «бувшого прем'єра УНР». Винниченко — читаємо там — вислав свій проєкт плебісциту Сталінові і деяким урядам західно-європейських держав. Отже «бувший прем'єр УНР» продовжує компромітувати Україну, як робив се на Україні і на процесі Шварцбарта в Парижі, а радикальна газетка пропонує своїм організаціям продискутувати сей хворий плід хворого мозку. Проєкт Винниченка, радить «запитати самий український нарід, чогож він сам хоче: «бути «визволенням», чи «захищенням», бути під «протекторатом» чи в «союзі», чи може третє: ...цілковитої незалежності». Винниченко, як показується, «вислав свій проєкт до Сталіна, але не дістав від нього відповіді». Но і якжеж він думав? Люди поважні з дітьми не бавляться... Але що та дивацька ідея плебісциту знайшла оборонців і в Винниченка, і в *Тризуба*, і в радикалів, — свідчить про якусь органічну ваду в психіці тих груп, якусь «паперовість» в ставленні ними великих проблем, якусь їх нежитєвість.

Винниченко промовив мов той «дід до образу» — до Сталіна. І коли подумати, що одні «діди» промовляють в сей спосіб до «образу» Сталіна, другі до II Інтернаціоналу, треті до Союзу Народів, четверті ще до когось — моторошно стає, оглядаючи сю комедію!

Коли приглянутися уважніше нашій дійсности, коли побачиш за гетьманом України — гетьмана Його царського Величєства; за тризубом — «прометеїзм», плебісцит і Манджуко; за соціалізмом українського «трудящого люду» — Когенів з укритим за кулісами Сталіним, масонерію і жидівську буржуазію; за «рідною унією» — того, кого звеличував Назарук на згаданім конгресі; за Ундом і опозицією як *Новою Зорею* — Певного, за Палієвим — Назарука і Ротари-клуб, — а майже в кожній газеті «відповідальної» преси бувшого комуніста, коли побачиш дивну й несамовиту спілку, — хочеться поставити питання, яке — на невластиву адресу — поставило *Діло* (15 IV):

«Великий чародій той «припадок», який довів до такої

симбіози! Мимохіть насувається думка, де і за якими кулісами шукати того чародія?»

Чи се значить, що я виступаю проти консолідації? Я виступаю проти облуди. Щож до тієї «консолідації», то для справи нашої зовсім байдуже, чи вона доконається чи ні, ота «консолідація». В краю — «консолідатори», засівши на курульних кріслах, робитимуть те саме, що роблять теперішні офіційні політики. Колиж «консолідаторам» (як про се недвозначно натякають *Нова Зоря*, Целевич і інші) пощастить — в разі острої кризи большевізму — «будувати Україну», то збудують там лише той люпанар, про який писав Дмовський, і в якому навипередки вислугувуватимуться якійсь чужій мафії.

Одна лише річ недопустима. Недопустимо, щоб мафія тримала під «моральним» терором нашу громадську думку. Недопустимо, щоб збанкрутовані спекулянти, що втрачають авторитет в суспільстві, запрягли в ярмо вільну національну думку. Недопустимо, щоб новозасноване товариство взаємної адорації наклало намордник на нашу пресу. Недопустимо, щоб тон нашому життю надавали донощики, «некультурні люди з грубою поведінкою» і з переломаним хребтом, кандидати на галицьких Любченків чи на Кульпарків.

Щоби набрати належної пошани до «консолідаторів» — вистане переглянути їх пресу: чого лиш вони там не писали один про другого!

Тепер п. Іванейко — у великій шані в *Новій Зорі*. Але ось що вона писала про нього несповна рік тому (*Нова Зоря* 17 VI 1937): «якжеж тепер не «відбудувати Україну», коли появилася аж такий філософ у ФНЄ... (як Іванейко). Що за ум може вирости й на нашій ґрунті, коли його відповідно управив Д. Донцов!»

Але вистало, щоб сей філософ виступив проти Донцова, і для нього відкрилися чулі обійма Назарука!

8 X 1936 писала *Нова Зоря*: «Стаття п. Іванейка булаб тоді сильніша, якби в ній не було кльоак... Тепер до тої «кльоаки» жадібними устами припав Назарук і пе, і пе, і пе...

А *Укр. Вісти* знову (ч. 230) в статті «Гамаксойник і гамаксойчєнята» почуваються змушеними «відмовити права» Назарукові «називати себе католицьким редактором» і, на підставі «зразків полєміки п. д-ра Назарука», ствердити, «до якого упадку достоїнности доводить така полєміка».

Тепер — «гамаксойник» і автор газетних «кльоак» — в спільнім таборі взаємної адорації!

А ось як писало *Діло* (18 III 1936) про Д. Паліїва: «Отже заденунціювати! І те, що було в зізнаннях ріжних сипачів з УВО-ОУН здебільша супозицією, гіпотезою, але у всякому разі недоказаним дотепер припущенням —

отсе набирає прокураторської доказової сили завдяки ре-
ляціям п. Паліва... Коли не міг »зліквідувати« сих людей,
постійно на них цькуючи та їх денунціюючи перед влас-
ним громадянством, то тепер се п. Палів почав робити
і перед чужими... Тільки зроджена зі самозакоханости
якась справді окаянна ненависть до своїх зіпхнула сього
чоловіка з дороги політичного діяча на шлях денунціяції
і провокації». Тепер Палів бажаний гість серед »своїх«.

А паліївські *Укр. Вісти* і *Діло* творять єдиний фронт
»відповідальної« преси. Обмінюються компліментами і під-
писують спільні маніфести.

Або ще приклад. *Нова Зоря* — називала одного ре-
дактора *Діла* — »дівчиною до всього«, який може писати
все — »о вреде і о пользе просвещенія«, лише щоб йому
сказали, що саме він має писати... *Діло*, знову, віддячую-
чись за компліменти, називало Назарука »печерним чолові-
ком«, а його писанину — »назаруківською пресою хуліга-
нерією«, що вийшла зпід пера »до ґрунту політично зіпсо-
ваної людини«; називало Назарука »уосібленням найбільш
розгойданого кочового руїництва«, що кидається на про-
тивника з »коршемною лайкою«, »публіцистичним гангсте-
ром« і пр. (*Діло* 27 II і 8 III 1936).

Тепер сі »дівчата до всього« разом з газетним »гангсте-
ром« належать до єдиного табору »відповідальної« преси!
Відповідальної? За себе? За свої слова? Ні! За те, що з
галицьких часописів — поробили сплювачки, а з галиць-
кого громадського життя — те, чим воно тепер е...

Одно з двох. Або ті редактори, які обсипали себе ти-
ми жакливими компліментами, — самі не брали їх поважно.
Тоді се свідчить про їх цілковиту безвідповідаль-
ність. Або — вони брали їх поважно, щоби потім піти
»на ратунок нації« з тими, кого уважали за найбільших
шкідників тої нації. Тоді се свідчить про їх цілковиту
бездейність.

В кождім разі, припускати, що вони скажуть Галичині
якесь нове слово, — абсурд. Ще більший абсурд, припуска-
ти, що вони — як наївно думає *Нова Зоря* (7 VI 1936) —
се той »солідніший галицький елемент«, який має »заздале-
гідь психічно приготувитися — упорядкувати Велику Украї-
ну в відповідній історичній хвилі«. Смішна манія великості!

Світ тих груп, світ марксизму, соціал-комунізму, ради-
калізму, світ політичних полатайків, капітулянтів і комбіна-
торів, світ масонерії й старогалицького покірливого девот-
ства з слимацькою мудрістю: — вмирає. Він опинився між
молотом і ковалом. На його зміну іде нова ідея — не ли-
ше у нас, а в цілм світі. І не дурно, одного разу, втомле-
ний вічною коршемною лайкою, в хвилину просвітку, напи-

20 коп. 0,48 (1986)

1641

свав редактор *Нової Зорі* (26 IX 1937): »що редактор *Вістника*... перший оформив модерний націоналізм на наших ґрунті«.

Так, — оформив щось. Ви — не оформили нічого, ніякої ідеї. Колиб ви читали нпр. стару *Заграву*, то знайшлиб в ній гадки, що пізніше могли знайти в фашистівській чи в нац.-соціалістичній пресі. Коли в *Вістнику* була передрукована стаття Гінтера, — читач міг побачити в ній думки, які давно ширив наш журнал. Статті *Вістника* передруковувала італійська преса, як ідеологічно — рідні фашизмові. Але мафія того не розуміє, як і взагалі нічого з того, чим гуде і гремить світ довкола.

Вістник не змінився. Він — чи *ЛНВ* — від травня 1922 р. пише те саме. І се в той час, коли інші еволюціонували від *Заграви* чи *Нових Шляхів* до *Громад. Голосу*, від *Розбудови* до *Бюлетина*, від Петрушевича до Певного, від самостійництва до манджурства, від комунізму до гетьманського »фронту«, від тов. Йоффе і совітської зорі — до *Нової Зорі*... Чи неуже такий злочин з боку *Вістника*, що він не хотів робити сеї еволюції?! Чи з сеї причини треба — мов скажені пси — кидатися на нього?

»Відповідальна« преса думала спочатку, що сі ідеї *Вістника* — хімера, забавка, як свого часу »загравізм« для тих, що кинули його для посольських мандатів. Колиж »консолідатори« побачили, що так не є, — а особливо коли *Вістник* відкрив нову кампанію, проти масонерії — тоді наступила остання фаза. Тоді »відповідальна« преса вступила на стежку грозьб, доносів і залякування.

Ся кампанія нічого в наставленні *Вістника* не змінить. Я знаю, як легко можна булоб купити собі спокій і навіть узнання від компактної більшости. Визнати її маскарладу за дійсність, може »покаятись« — і все булоб добре. Тоді вас навіть похвалилиб, як похвалили *Вогні*...

Вістник сього не зробить. Між тими всіма групами, що об'єдналися в новий фронт може є ідеологічна ріжниця, але межі ними і *Вістником* — є органічна ріжниця.

Наш світ не є їх світом. Їх світ не є нашим. Світ тих ґруп призначений на політичну смерть. Він буде розторощений між молотом і ковалом нашої страшної дійсности.

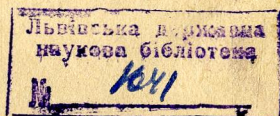
Правда, тепер ще їх час. Ніч ще темна. Гієни виють.

Але не заздрю їм тої хвилини, коли щезне ніч і встане день!

—o—

Відбитка з „Вістника“ (річник VI, т. II, кн. 5, травень 1938)

З Друк. Ставр. Інст. в державі І. Тиктора. Львів, Бляхарська 9.

РА

1641

у

Д. ДОНЦОВ

Між МОЛОТОМ

А КОВАЛОМ

у